

VAKARŲ EUROPOS LIUDIJIMAI APIE BALTŲ PAPROČIUS

VULFSTANO PASAKOJIMAS (890–893) APIE PRŪSUS

Wulfstanas sakė, kad vykęs iš Šlezvigo, nuvykęs per septynias dienas ir naktis į Drūsą¹, ir laivas visada buvo burėmis varomas. Vendų kraštas buvo dešinėje, o salos Langelandas, Lolandas, Falsteris ir Skonė – kairėje. Tos visos žemės priklauso Danijai. Tada Bornholmo žemė mums buvo kairėje. Šie žmonės turi savo karalių. Už Bornholmo buvo kraštai, kurie vadinasi pirma Blekingas, paskui Merė, Elandas ir Gotlandas kairėje. Visos šios žemės priklauso švedams. Ir visu keliu ligi Vyslos žiočių Vendų žemė buvo dešinėje. Vysla yra labai didelė upė. Ji skiria Vitlandą nuo Vendų krašto. Vitlandas priklauso aisčiams (*Ēstum*). Vysla teka iš Vendų žemės ir įteka į Aismares (*Ēstmere*). Aismarės yra apie penkiolika mylių platumo. Paskui atiteka iš rytų Elbingo upė į Aismares iš to ežero, ant kurio kranto stovi Drūsa. Į Aismares jos subėga kartu: iš rytų, iš Aisčių žemės, – Elbingas ir iš pietų, iš Vendų žemės, – Vysla. Ir tada atima Vysla Elbingui vardą ir teka vėliau iš šių marių šiaurės vakarų kryptimi į jūrą. Todėl ji ir vadinama Vyslos žiotimis.

Aisčių žemė (*Eastland*) labai didelė. Joje daug pilių, ir kiekvienoje yra karalius. Ir tenai labai daug medaus ir žuvų. Karaliai ir diduomenė geria kumelių pieną, neturtingieji ir vergai geria midų. Tarp jų būna daug karų. Aisčiai alaus nedaro, bet yra užtenkamai midaus.

Aisčiai turi įprotį numirėlį nesudegintą palikti genčių ir draugų tarpe apie vieną arba du mėnesius. Karalius ir kitus aukštos kilmės žmones palieka nelaidotus juo ilgiau, kuo daugiau jie turi turtų, kartais iki pusmečio, ir lieka jie nesudeginti, ir guli ant žemės savo namuose. Ir jam viduje gulint turi būti puotaujama ir žaidžiama, kol jį sudegina.

Tą dieną, kai numirėlį nori nešti ant laužo, padalija po puotavimų ir žaidimų likusią jo nuosavybę į penkias ar šešias dalis, kartais ir į daugiau dalių, žiūrint kiek naudos yra likę. Maždaug už vienos mylios nuo sodybos padeda didžiausią dalį, paskui antrą, paskui trečią, kol viskas toj vienoj mylioj yra padalyta. Ir menkiausia dalis turi būti arčiausiai prie numirėlio namų. Tada turi susirinkti visi vyrai, kurie krašte turi greičiausias žirgus, už penkių ar šešių mylių nuo to lobio. Tada visi skuba jo link. Vyras greičiausiu žirgu prijoja pirmą ir didžiausią dalį, ir taip toliau vienas po kito, kol viskas esti paimta. Tada nujoja kiekvienas su savo dalimi savo keliu. Jie turi teisę visa pasilaikyti. Dėl to tenai greitai žirgai labai brangūs. Ir kai tokiu būdu numirėlio nuosavybė yra padalyta, išneša lavoną ir sudegina jį kartu su ginklais ir drabužiais. Jo turtas dažniausiai išaikvojamas lavonui ilgai namuose gulint, o dar ir tuo būdu, kad prie kelio padedama svetimiems laimėti ir pasiimti.

Yra dar aisčių paprotys, kad bet kurios kilmės žmonės turi būti sudeginami. Jeigu randamas nesudegintas koks nors kaulas, tai už tai reikia išsipirkti. Yra aisčių giminė, kuri sugeba gaminti šaltį.

---

¹ Drusa (Truso) – senprūsių prekybos miestas prie Drūsino ežero (netoli Elbingo).

Todėl ten numirėliai ilgai guli, o nepūva, kadangi jie juos įšaldo. Pristatydami du indus, pripiltus alaus arba vandens, jie padaro, kad abu įšala, ar tai būtų žiemą ar vasarą.

Vertė Leonas Valkūnas

Baltų mitologijos ir religijos šaltiniai, parengė Norbertas Vėlius, Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas, 1996, p. 168–169.

ADOMAS BREMENIETIS “HAMBURGO BAŽNYČIOS ISTORIJOJE” (APIE 1072-1076) APIE PRŪSUS

II knyga, 19 skyrius. Nuo to miesto [Jumnės] truputį pasiyrus, persikeliama į Dyminės miestą, kuris įkurtas Peano upės žiotyse, kur gyvena runai, o iš ten – į Sembos provinciją, kurią valdo prūsai. Kelio iki jos tiek, kiek, tarkim, nuo Hamburgo arba nuo Elbės upės iki Jumnės miesto. Beje, keliaudamas sausuma, Jumnae galėtum pasiekti septintą kelionės dieną, o laivu jūra tektų leistis nuo Šlezvigo arba Aldinburgo. Iš to miesto buriuodamas keturioliktą dieną pasieksi Rugijos Ostrogardą.

IV knyga, 18 skyrius. Sužinojome, kad iš tų salų, kurios ribojasi su slavais, didesnės yra trys. Pirmoji iš jų vadinama Fembrė. Ji yra priešais Vagrį, taigi ją galima matyti nuo Aldinburgo, kaip ir aną, vadinamą Lolandu. Antroji yra priešais Wilzos, kurią valdo ranai, arba runai, - narsiausia slavų gentis, – be kurių pritarimo, sprendžiant valstybės reikalus, negalioja joks įstatymas. Jie taip būgštauja dėl dievų, ar veikiau demonų, palankumo, kad garbina juos kur kas iškilniau negu kiti. Abiejose salose knibždėte knibžda piratų ir krauju susiteršusių plėšikų, kurie nepasigaili nė vieno, įkėlusio ten koją. Mat visi kiti praeivius paprastai parduoda, o šie – nužudo. Trečioji, vadinamoji Semba, yra rusų ir lenkų kaimynystėje. Joje gyvena sembai, arba prūsai, labai žmoniški žmonės, skubantys į pagalbą tiems, kurie jūroje atsiduria pavojuje ar užpuolami piratų. Auksą ir sidabrą menkniekiu laiko, turi gausybę kailių [sigytų] iš kitų šalių, kurių kvapas mūsų kraštą persmelkė mirtiniais išdidumo nuodais. O jie visa tai laiko niekais, ir manau, jog smerkia mus už tai, kad mes – galime įsigyti ar negalime – labai norime kailinių rūbų, tarsi tai būtų didžiausia laimė. Taigi vietoj vilnionių apsiaustų, kuriuos mes vadiname faldonais, jie dėvi tuos brangius kailius. Daug ko girtino galima būtų pasakyti apie tų tautų papročius, jeigu tik jie būtų Kristaus tikėjimo, kurio skelbėjus nežmoniškai persekioja. Jų žemėje kankinio vainiku buvo vainikuotas įžymus čekų vyskupas Adalbertas. Be abejo, ir po šiai dienai jų žemėje, nors visi kiti papročiai yra tokie kaip mūsų, neleidžiama lankyti miškelių ir šaltinių, kuriuos, jų manymu, krikščionių lankymas suteršia. Kinkomų gyvulių mėsą naudoja maistui, o jų pieną ir kraują geria taip, kad, sako, net pasigeria. Žydraakiai, rusvos veido odos ir apaugę plaukais, be to, gyvendami tarp nepereinamų pelkių, nenori pakęsti savo tarpe jokio valdovo.

15 paaiškinimas. Už Oderio upės pirmieji gyvena pamarėnai, po to lenkai, šalia kurių gyvena prūsai ir čekai, o iš rytų – rusai.

25 paaiškinimas. Erikas, švedų karalius, su galinguoju lenkų karaliumi Boleslovu² sudarė sąjungą. Boleslovas Erikui davė dukterį ar seserį. Tos sąjungos dėka danai slavų ir švedų iškart buvo užpulti. Boleslovas, labai krikščioniškas karalius, sudaręs sutartį su Otonu III³, visą slavų kraštą pavergė, taip pat Rusiją ir prūsus, nukankinusius šventąjį Adalbertą, kurio palaikus tada Boleslovas perkėlė į Lenkiją.

129 paaiškinimas. Romėnai gotus vadina getais, apie kuriuos, atrodo, Vergilijus kalba: „Ir smarkusis Gelonas, kai nubėgo į Rodopę ir į getų tyrus, gėrė kumelių pieną, maišytą su krauju“. Ir iki šiol, sako, getai ir sembai taip tebedaro: yra žinoma, kad nuo kinkomų gyvulių pieno jie pasigeria.

Vertė Daiva Mažiulytė

Baltų mitologijos ir religijos šaltiniai, parengė Norbertas Vėlius, Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas, 1996, p. 191–192.

---

² Lenkijos karalius Boleslovas I Narsusis (967–1025).

³ Otonas III – Vokietijos karalius (nuo 983 m.), Šventosios Romos imperijos imperatorius (nuo 996 m.).